

Bedömargruppens bedömningar

Lärosäte	Huvudområde/examen	ID-nr
Högskolan Dalarna	Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7-9 i undervisningsämnet svenska	A-2021-02-5104
Bedömning av utvalda bedömningsområden		
Sammanvägd bedömning av bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat		
Bedömning i den tidigare utvärderingen: <i>Inte tillfredställande</i>		
I den tidigare utvärderingen framgår följande av bedömargruppens yttrande:		
"Sammanvägt bedöms bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat vara inte tillfredsställande.		
Målet om ämneskunskaper för yrkesutövningen, inbegripet aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete uppfylls inte. Utbildningen möjliggör genom sin utformning och sitt genomförande att studenterna får breda ämneskunskaper, men det framgår inte vilka kunskaper som fördjupas eller om studenterna får insikter i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete. Det finns flera utmaningar såsom stofffrängsel, studieovana studenter med svaga förkunskaper och skiftande kravnivåer under utbildningen. Det framgår också att lärosätet inte säkerställer att studenterna har nått sådana kunskaper och färdigheter i slutet av sin utbildning.		
Målet om vetenskapsteori och forskningsmetoder samt relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet uppfylls inom UVK men säkerställs inte inom inriktningen svenska. Relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen, behandlas enligt bedömargruppen främst inom VFU. Kvalitativ och kvantitativ metod är något som studenterna möter genom kurser, exempelvis i form av en observationsuppgift i den inledande UVK-kursen. Ett utvecklingsområde som bedömargruppen identifierar är behovet av förstärkning av kompetens bland de undervisande lärarna i kvantitativ teori och metod. För inriktningen svenska är det tydligt för bedömargruppen vilka ämnesspecifika metoder som studenterna tränas i. Det även om lärosätet väljer litteratur med hänsyn till metoder i ämnes- och ämnesdidaktiska kurser. De självständiga arbetena visar också på brister i måluppfyllelsen eftersom de saknar vetenskapliga resonemang om metodval, eller så har studenten missuppfattat den beskrivna metoden alternativt inte tillämpat den. Genomgående är empirin grund och analyserna enkla. Bedömargruppen anser därför att lärosätet inte säkerställer att studenterna når denna del av målet. Däremot uppnår lärosätet den del av målet som rör relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen. Sammantaget anser bedömargruppen att utbildningen i sin helhet möjliggör måluppfyllelse men den säkerställs inte.		
Målet om att kritiskt och självständigt tillvarata och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat uppfylls inom UVK med det säkerställs inte inom inriktningen svenska.		
Måluppfyllelsen ska framför allt ske inom de ämnesdidaktiska kurserna som läses i termin 1 – 3.		
Ämneskurserna vid lärosätet ger studenterna flera möjligheter att utveckla förmågan att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera, men bedömargruppen menar att progressionen behöver bli tydligare. Det framgår inte hur lärosätet säkerställer att studenterna har utvecklat en		

sådan förmåga. Man kopplar målet starkt till det självständiga arbetet vilka visar på tydliga brister. Sammantaget anser bedömargruppen att utbildningen i sin helhet möjliggör måluppfyllelse men den säkerställs inte.

Målet om att tillämpa didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik uppfylls inom UVK men säkerställs inte inom inriktningen svenska. Den senare hälften av UVK är integrerad med den verksamhetsförlagda delen (VFU) och avgör studentens utveckling av den didaktiska kompetensens vilket bidrar till måluppfyllelse. De kurser som beskrivs ska bygga vidare på och förena elev- respektive lärar- och ledarskapsperspektivet som sätts in i ett större socialt sammanhang. Till följd av den betydelse som läggs på VFU-kurserna vill bedömargruppen poängtera vikten av att se över hur alla studenters VFU-placeringar hanteras så att alla studenter får det stöd de behöver när VFU-platser ska anordnas. Bedömargruppen anser att utbildningen inte säkerställer studenternas färdighet och förmåga eftersom examinatorerna för VFU inte själva bedömer hur studenterna fungerar i undervisningssituationer. Sammantaget gör utbildningens utformning och genomförande det möjligt för studenterna att få både breda och djupa ämnesdidaktiska kunskaper men de säkerställs inte.

Målet om att utveckla undervisning och pedagogisk verksamhet i syfte att stimulera varje elevs lärande uppfylls inom UVK men säkerställs inte inom inriktningen svenska. UVK bidrar till måluppfyllelse genom utarbetandet av nyckelkompetenser och erbjuder en god systematik för progression. De avslutande kurserna inom UVK bidrar till att säkerställa studenternas förmåga att utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt. Ämneskursernas utformning och upplägg ger möjlighet för studenterna att utveckla förmågan att planera och utveckla svenskundervisning och anpassa svenskundervisningen till olika elevers behov. Inom UVK förtjänar organiserandet av VFU med dess fokus på trepartssamtal och analyser av praktiska moment att lyftas som en styrka för att uppnå examensmålet. Tyvärr är inte examinationen av VFU tillfredställande för inriktningen svenska. Eftersom examinatorerna för VFU inte gör någon egen bedömning av studenterna i undervisningssituationer anser bedömargruppen att måluppfyllelse inte säkerställs. Sammantaget anser därmed bedömargruppen att utbildningen i sin helhet möjliggör måluppfyllelse men den säkerställs inte.

Målet om bedömningar utifrån relevanta aspekter samt hållbar utveckling uppfylls bland annat genom att en viktig utgångspunkt för målet är det som lärosätet kallar dubbelt normperspektiv. Det betyder att läraryrkets värderelaterade dimensioner ska vila på normativ grund, till exempel mänskliga rättigheter och barnkonventionen. I självvärderingen beskrivs detta som ett förhållningssätt på två nivåer – en normativ nivå och en normkritisk metanivå. Detta betraktar bedömargruppen som en styrka och kvalitetssäkring av målet. Även om de värderelaterade dimensionerna ska finnas närvarande under hela utbildningen är det framför allt under UVK-kurserna och VFU som studenterna förväntas utveckla den här nyckelkompetensen och nå examensmålet. Ett utvecklingsområde som bedömarerna identifierar i relation till målet är att på ett tydligare sätt säkerställa hur momenten bedöms och dokumenteras.

Lärosätet beskriver hur utbildningen kopplar begreppet jämställdhet till maktbegreppet och hur dessa begrepp tas upp och behandlas i flera olika UVK-kurser såsom exempelvis i kursen *Skolväsendets historia och samhällsuppdrag* där det bland annat sker en introduktion av vetenskapliga begrepp som genus, etnicitet och klass till frågan om genusperspektiv i skolan. I självvärderingen betonas att lärosätet har ett bredare perspektiv på jämställdhet än bara jämställdhet mellan kvinnor och män. Bedömarerna uppfattar således att lärosätet behöver förtydliga jämställdhetsaspekter med avseende på kön i utbildningen. Det framgår inte heller om jämställdhetsperspektivet beaktas under de verksamhetsförlagda kurserna. Det är viktigt för att studenterna ska kunna beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den egna pedagogiska verksamheten. Sammantaget beaktas jämställdhetsperspektivet i utbildningens innehåll, utformning och genomförande, men det finns

utvecklingsmöjligheter.

Lärosätet bedriver ett stort och systematiskt kvalitets- och utvecklingsarbete, både för utbildningen i sin helhet och på kursnivå. Huvuddelen av ämneslärarutbildningens arbete med uppföljning, åtgärder och återkoppling sker inom det som i benämns som operativt kvalitetsarbete på flera nivåer.

Kvalitetsarbetet utgör i många fall grund för diskussioner inom arbetslag. Det fungerar i sin tur som ett underlag för att förbättra undervisningen och på ett bättre sätt synliggöra utbildningens olika delar för studenterna. Bedömargruppen tycker att det är ett bra sätt att omsätta lärosätets kvalitetsarbete till praktiska åtgärder. Åtgärder som gjorts för att motverka andelen avhopp är att redan från början förtydliga att utbildningen förutsätter heltidsstudier. Detta anser bedömargruppen är en viktig åtgärd för att ge studenterna tillräcklig information om vad högre studier ställer för krav. Under hösten 2018 pågår en uppföljning och genomlysning av programmets avhopp med hjälp från utbildnings- och forskningskansliet vid lärosätet, vilket bedömargruppen ser som ett prioriterat arbete. Studenterna bedöms ha goda möjligheter att genomföra utbildningen inom planerad studietid.

Uppföljning av bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat

Bedömning i uppföljningen: *Tillfredsställande*

Lärosätets åtgärdsredovisning har kompletterats med uppgifter begärda av bedömargruppen angående en redogörelse för examination av VFU.

Lärosätets analys av orsakerna till den ifrågasatta kvaliteten bedöms som tillfredsställande och de åtgärder som redovisas i åtgärdsredovisningen och kompletterande underlag bedöms som rimliga och ändamålsenliga.

Sammantaget anser bedömarna att de vidtagna åtgärderna ger tillräckliga förutsättningar för att lärosätet ska kunna säkra hög kvalitet i utbildningen.

Bilaga 2

Lärosätets åtgärdsredovisning och komplettering

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Åtgärdsredovisning vid uppföljning av utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Lärosäte: Högskolan Dalarna

Yrkesexamen: Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 i undervisningsämnet svenska

Mallen för åtgärdsredovisning ska användas av lärosäten vars utbildningars kvalitet har blivit ifrågasatt i UKÄ:s utbildningsutvärdering. Mallen består av de bedömningsområden som ingår i utbildningsutvärdering:

- **Förutsättningar**
- **Utformning, genomförande och resultat**
- **Studentperspektiv**
- **Arbetsliv och samverkan**

Mallen ska användas för de bedömningsområden som erhållit omdömet Inte tillfredsställande. Vilket eller vilka bedömningsområden som inte bedömts som tillfredsställande framgår av UKÄ:s beslut och bedömargruppens yttrande. För de bedömningsområden som bedömts som tillfredsställande ska inte någon redovisning göras.

Instruktioner för uppföljning finns på UKÄ:s webbplats och i dokumentet *Vägledning för uppföljning av utbildningar med ifrågasatt kvalitet* (UKÄ 2018). För information om de bedömningsområden som ingår i utbildningsutvärdering, se *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå* (UKÄ 2016, reviderad 2018).

- Åtgärdsredovisningen indelas i enlighet med rubrikerna som anges nedan. Eventuella under-rubriker kan lärosätet fritt besluta om.
- Lärosätet ombeds att först redovisa sin **analys** av bristerna och sedan en **redogörelse av de åtgärder** som genomförts i relation till bristerna.
- Lärosätet ombeds att endast fokusera på den bedömningsgrund eller del av bedömningsgrund som bedömts ha brister. Eventuella bedömningsgrunder eller delar av bedömningsgrunder som inte bedömts ha brister behöver inte redogöras för.
- De åtgärder som redovisas i åtgärdsredovisningen ska vara genomförda och ska beskrivas så att de kan relateras till utbildningens tidigare uppläggnig.
- Åtgärdsredovisningen ska kunna stå för sig själv, dvs. den ska inte inkludera länkar. Nya eller reviderade kursplaner och utbildningsplaner bör laddas upp i UKÄ Direkt. Alla källor ska vara tillgängliga för bedömargruppen vid förfrågan.

- Om åtgärdsredovisningen relaterar till åtgärder som gäller lärar- eller handledarresurser ska tabell över personal fyllas i som bilaga till åtgärdsredovisningen.
- Redovisningen för bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat ska inte överstiga 16 000 tecken (med blanksteg), exklusive mallens rubrik och inledande text. För övriga bedömningsområden gäller max 8 000 tecken (med blanksteg) per bedömningsområde, exklusive mallens rubrik och inledande text. Mallens formgivning och marginaler ska inte ändras.
- Åtgärdsredovisningen och eventuella bilagor laddas upp och registreras i UKÄ Direkt senast det datum som angetts i UKÄ:s beslut. Se Användarmanual för UKÄ Direkt.

Bedömningsområde: Utformning, genomförande och resultat

Redovisa analys av bristerna i utbildningen i relation till bedömningsområdet och redovisa åtgärder vidtagna för att avhjälpa bristerna. Analysera och redogör endast för åtgärder som relaterar till relevanta bedömningsgrunder eller delar av bedömningsgrunder. Tydliggör vad som är nytt i relation till tidigare självvärdering och vilka konkreta förändringar som har genomförts.

Bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat innehåller följande bedömningsgrunder:

Måluppfyllelse av kunskapsformen kunskap och förståelse: Utbildningen möjliggör genom sin utformning och sitt genomförande, samt säkerställer genom examination, att studenten när examen utfärdas

Mål 1:

- visar sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inbegripet såväl överblick över ämnesstudiernas huvudområde som fördjupade kunskaper inom vissa delar av detta område och insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete.

Mål 2:

- visar fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen

Måluppfyllelse av kunskapsformen färdighet och förmåga: Utbildningen möjliggör genom sin utformning och sitt genomförande, samt säkerställer genom examination, att studenten när examen utfärdas

Mål 3:

- visar fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik

Mål 4:

- visar förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser

Mål 5:

- visar förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.

I följande åtgärdsredovisning ges inledningsvis en översiktlig beskrivning av det utvecklingsarbete som genomförts inom ämnet svenska efter att UKÄ inlett granskningen av ämneslärarutbildningarna. Därefter behandlas varje mål där utbildningens kvalitet ifrågasatts genom att påpekade brister analyseras och vidtagna åtgärder beskrivs mer detaljerat. I löptexten hänvisas till konkreta exempel i två matriser som återfinns i slutet av dokumentet. Dessutom bifogas separata filer med reviderade kursplaner som underlag för beskrivningarna.

För att ta fram en åtgärdsplan och sedermera en åtgärdsredovisning tillsatte svenskämnet en arbetsgrupp, som, förutom egna möten, också fört dialog med utvecklingsledaren för lärarutbildningsområdet, programansvarig för ämneslärarprogrammet vid HDa samt med HDa:s styrgrupp med ansvar för UKÄ:s utvärderingar av de olika lärarprogrammen. Övrig personal i ämnet svenska har gjorts delaktiga i det pågående utvecklingsarbetet vid ämnesdagar och ämnesmöten. Den praktiska implementeringen och förankringen har i första hand skötts av kursansvariga för de berörda kurserna i svenska.

För att kunna bedöma de nedan redovisade åtgärderna avseende de ifrågasatta målen behöver de ses i kontext av ämnesmiljöns övergripande utveckling. Efter att självvärderingen skickades in har nämligen en rad betydande förändringar skett, som har bäring på ämneslärarutbildningarna. Framför allt har en ändrad ämnesindelning på organisatoriskt plan möjliggjort nyrekrytering av personal till nyckelposter och en fullständig omarbetning av kursplanerna för samtliga ämneskurser inom ämneslärarprogrammet. Det är värt att notera att dessa förändringar initierades innan vi fick bedömargruppens yttrande och således bygger på våra egna analyser och överväganden, som tillfredsställande nog visat sig i stora delar överensstämma med vad bedömargruppen påpekat.

Vad gäller ämnets personal har vi från och med HT 2020 rekryterat två professorer och en lektor, samtliga med svenskämnesdidaktisk profil. Två av dessa personer har dessutom specifikt litteraturdidaktisk inriktning. Till ämnet är numera också knuten en doktorand i pedagogiskt arbete med inriktning mot svenskdidaktik, som förväntas disputerar under 2021. Sammantaget innebär det en betydande förstärkning av såväl den vetenskapliga som den didaktiska kompetensen i ämnet, vilket kommer flera av ämneslärarutbildningarnas kurser till godo och inte minst inneburi ett substantiellt tillskott till det handledarkollegium som hanterar de examensarbeten som skrivs i ämnet svenska inom ämneslärarprogrammet. Den disputerade personalen omfattar nu specialister på såväl språkvetenskap och litteraturvetenskap som ämnesdidaktik och specialister på såväl kvalitativa som kvantitativa forskningsmetoder (i det senare fallet särskilt textlingvistiska respektive variationslingvistiska metoder).

Vad gäller de förändrade kursplanerna var det två faktorer som bidrog till att dessa förändringar kom till stånd: att ämneslärarprogrammet fick nya utbildningsplaner från och med HT 2018 samt att ämnenas litteraturvetenskap och svenska språket samlades i samma organisatoriska enhet från och med VT 2018. Eftersom kurserna med litteraturvetenskaplig inriktning tidigare samlades med fristående kurser i litteraturvetenskap omöjliggjordes i princip en integrering av språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga perspektiv i en och samma kurs eller över terminsgränser, vilket resulterade i att ämneslärarprogrammets termin 1 var språkvetenskapligt och termin 2 litteraturvetenskapligt inriktad. Dessutom låg de didaktiska perspektiven samlade i var sin delkurs på respektive termin. De nya kursplanerna har i stället en tydlig ämnesdidaktisk profil med fokus på svenska som skolämne, där språk och litteratur studeras både i sin egen rätt och som stöd för elevens utveckling som person och sam-

hållsmedborgare. Inom termin 1–2 varvas därför språkvetenskap och litteraturvetenskap på båda terminerna, flera av delkurserna omfattar båda dessa perspektiv, och ämnesdidaktiken är integrerad i samtliga delkurser. Detta nya upplägg möjliggör en tydligare progression mot examensmålen vad gäller både ämneskunskaper, ämnesdidaktik, vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapligt skrivande. Figur 1, sist i detta dokument, visar hur examensmål 1–5 nu uppfylls genom programmets kombination av ämneskurser, UVK-kurser och VFU-kurser. Som framgår av Figur 1 behandlas samtliga mål i svenskämneskurser redan från termin 1, och det finns sedan genom programmets olika kurser en övergripande progression från grundläggande kunskap/förmåga (markerat *G*) till bevästande (*B*) respektive fördjupande (*F*) av kunskaper/förmågor. En närmare beskrivning av vilka utvecklingsmöjligheter vår analys identifierat och vilka åtgärder som vidtagits för att säkra utbildningens kvalitet ges nedan under respektive mål. Samtliga nya kursplaner i svenska med didaktisk inriktning 1–90 hp, samt de som innehåller VFU:n, bifogas.

Mål 1: - visa sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inbegripet såväl överblick över ämnesstudiernas huvudområde som fördjupade kunskaper inom vissa delar av detta område och insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete

Analys

Bedömargruppens kommentarer om att det inte framgår ”vilka kunskaper som fördjupas eller om studenterna får insikter i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete” kan vi förstå och tar till oss. I våra egna analyser inför revideringarna av kursplanerna för termin 1–2 såg vi det som ett problem att språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga delkurser var separerade på var sin termin, samt att didaktiska perspektiv behandlades i separata delkurser. Upplägget försvårade nämligen för de lärarstudierande att skapa sig en sammanhållen överblick över grunden för skolämnet svenska och hindrade också en tydlig progression över terminerna. Båda delarna riskerade att missgynna inte minst studieovana deltagare. Dessutom identifierade vi en stoffträngsel som inte på alla punkter var motiverad utifrån kunskapsbehoven hos en grundskollärare för år 7–9, men å andra sidan såg vi ett behov av att förstärka vissa områden för att innehållet i utbildningen bättre skulle motsvara grundskolans kursplaner för ämnet svenska. De nya kursplanerna gav också anledning att revidera urvalet av kurslitteratur, som delvis var i äldsta laget och där vi såg en brist på forskningspublikationer först och främst med svenskämnesdidaktisk inriktning. Även vid vår analys av examensarbetskursen fann vi det avgörande att öka möjligheterna till progression och fördjupning i de ämnes- och ämnesdidaktiska kurserna, för att studenterna ska komma så väl förberedda som möjligt till det avslutande examensarbetet. Där identifierade vi det också som nödvändigt att förstärka den grupp av medarbetare som handleder och examinerar de självständiga arbetena, då denna varit i minsta laget och framför allt inte haft ett tillräckligt stort inslag av disputerade ämnesdidaktiker.

Åtgärder

I de nya kursplanerna för termin 1–2 som implementerades efter UKÄ:s granskning har de språkvetenskapliga, litteraturvetenskapliga och ämnesdidaktiska aspekterna på skolämnet svenska integrerats. Det har möjliggjort en tydligare progression i ämneskunskaperna, där den studerande på termin 1 får lära sig att förstå grundläggande språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga *beskrivningsmodeller* och på termin 2 får fördjupa sin förståelse genom att diskutera språk- och litteraturvetenskapliga *förklaringsmodeller*. Medan de studerande på termin 1 tränas i analys av sakprosa och skönlitteratur med

huvudsakligen synkront perspektiv, anläggs på termin 2 ett historiskt och samhälleligt perspektiv på språk och litteratur. Särskilt har vi fördjupat det språksociologiska momentet med ett språkförändringsperspektiv och ett nordiskt perspektiv, vilket gör att innehållet i ämneskurserna som helhet nu ger de studerande en bättre grund för att undervisa enligt grundskolans kursplaner för ämnet svenska i år 7–9. En översikt över hur progressionen i fråga om examensmål 1 har byggts upp genom programmet går att utläsa av Figur 1. Det nya upplägget för termin 1–2 möjliggör också att väl valt stoff och uppgifter kan tjäna dubbla syften, d.v.s. att utveckla och/eller pröva både ämneskunskaper och ämnesdidaktiska kunskaper simultant. Det har gjort att stofffrängseln har kunnat minskas och att ämneskunskapernas relevans för yrkesutövningen framträder tydligare från start.

En kraftig förstärkning har också skett vad gäller progressionen mot akademisk litteracitet. Vi har utökat andelen forskningspublikationer i kurslitteraturen på termin 1–2, samtidigt som det finns en progression i kraven på hantering: på termin 1 börjar de studerande med att bekanta sig med forskningsartikeln som genre och får exempelvis i uppgift att urskilja strukturen i ett vetenskapligt resonemang, medan de mot slutet av termin 2 förväntas kunna jämföra ett urval forskningsansatser och metoder ur ett kritiskt samhällsperspektiv. Genom att de studerande explicit får reflektera över olika publikationstypers karaktäristika och träna på ett kritiskt förhållningssätt redan från termin 1 läggs en bättre grund för vetenskaplig källhantering i de självständiga arbetena vid utbildningens slut, en punkt där bedömargruppen funnit brister i några av de granskade arbetena. De studerandes förståelse för hur språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga teorier och metoder kan tillämpas i ämnesdidaktiskt syfte stärks också väsentligt av att ämneskunskaper och ämnesdidaktik behandlas parallellt under hela termin 1–2. Inte minst görs aktuell forskning och utveckling inom ämnesområdet konkret och relevant för de studerande genom att undervisande personal presenterar egna pågående forsknings- och utvecklingsprojekt i samband med kurserna. Härvidlag spelar det stor roll att andelen forskande personal i utbildningen har kunnat utökas genom nyrekrytering och att tidigare befintlig personal, bland annat genom ULF-samarbetet, har engagerats i praktikutvecklande forskningsprojekt som har direkt bäring på ämneslärarutbildningen. Tack vare att samma forskande lärare i stor utsträckning både undervisar på termin 1–2 och handleder eller bedömer examensarbeten har de också överblick över aktuella examensarbetsprojekt och kan i undervisningen på grundkurserna visa hur teorier och metoder som berörs i kursen utnyttjas i en kontext där deltagarna inom kort själva kommer att befinna sig. På alla dessa sätt stärks de lärarstuderandes akademiska litteracitet redan från utbildningens början.

Som en direkt konsekvens av UKÄ:s granskning har vi förstärkt arbetet med konstruktiv länkning inom varje delkurs för att säkerställa att de studerande verkligen når de kunskaper och den förståelse som kursplanerna sätter som mål. I Figur 2 ges exempel på hur lärandemål, lärandeaktiviteter, betygskriterier och examination länkas. Figur 2 illustrerar samtidigt progressionen mellan termin 1 och termin 2 i fråga om dels litteraturvetenskaplig analys, dels ämnesdidaktik.

Mål 2: - visa fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen

Analys

Bedömargruppens kommentar om att det är ”otydligt för bedömargruppen vilka ämnesspecifika metoder som studenterna tränas i” framstår som förståelig och vi tar till oss den. Vi har själva iakttagit

att de självständiga arbetena inom ämnet tenderat att formulera mer allmändidaktiska än svenskämnesdidaktiska frågor, samt att de lärarstuderande har haft svårt att tillämpa de forskningsmetoder de mött inom ämneskurserna i ett svenskämnesdidaktiskt syfte. Vi har därför bedömt att våra lärarstuderande behöver få bättre möjligheter att utveckla dels kunskap om vanliga kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder som används inom språkvetenskap respektive litteraturvetenskap, dels en förståelse för vilka språkvetenskapliga, litteraturvetenskapliga och ämnesdidaktiska frågor som olika metoder kan tjäna till att besvara. En sådan kunskapsgrund är för det första en förutsättning för att kunna utveckla den kritiska förmåga som examensmål 3 representerar, jfr också resonemanget om akademisk litteracitet under examensmål 1 ovan. För det andra är kunskap om och förståelse för språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga teorier och metoder, i kombination med kunskap om de mer generella utbildningsvetenskapliga metoder som fokuseras i UVK-kursen *Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning*, också en förutsättning för att de självständiga arbetena vid utbildningens slut ska kunna få en tydligt svenskämnesdidaktisk inriktning och bli vetenskapligt stringenta.

Åtgärder

I de nya kursplaner för samtliga ämneskurser på termin 1–2 som implementerats efter UKÄ:s granskning får ämnesspecifika teorier och metoder större utrymme i sin egen rätt, och tillämpning av desamma i ett svenskdidaktiskt sammanhang tränas mer uttalat. Numera inleds undervisningen om vetenskapsteori och vetenskaplig metod, med fokus på teorier och metoder relevanta för språkvetenskap, litteraturvetenskap och svenskämnesdidaktik, redan på termin 1. Vi anser det angeläget att nedan ge exempel från de första terminerna trots att det naturligtvis från början inte är tal om någon *fördjupad* kunskap om vetenskapsteori eller kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder. I överensstämmelse med detta har vi i Figur 1 markerat att examensmål 2 behandlas på grundläggande nivå på termin 1 och 2, för att sedan befästas under studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och VFU:n samt fördjupas under examensarbetskursen.

På termin 1 tränas exempelvis den studerande i att själv genomföra textanalys med kvantitativa och kvalitativa metoder som utgår från dels klassiska stilistiska begrepp, inklusive grundläggande grammatisk analys, dels systemisk funktionell lingvistik. Att den teoretiska och metodologiska kunskapen uppnåtts prövas i två större examinerande uppgifter, där den studerande utifrån sin analys också ska dra slutsatser om relationen mellan språkliga val och kommunikationssituation. Genom arbetet utvecklas en grundläggande teoretisk förståelse för skillnaden i kunskapsintresse mellan formellt och funktionellt inriktade språkvetenskapliga forskningstraditioner, samtidigt som den ämnesdidaktiska relevansen illustreras och diskuteras bland annat utifrån aktuell forskning. På motsvarande sätt tränas och examineras den studerande också i grundläggande litterär analys utifrån teorier om berättarkonst, jfr Figur 2 för exempel på mål, lärandeaktiviteter och betygskriterier inom *Svenska med didaktisk inriktning I*, delkurs 3. I samtliga delkurser diskuteras värdet av de olika typerna av analys i didaktiska sammanhang, exempelvis för skrivutveckling, bedömning eller personlighetsutveckling. Inte minst utnyttjas de inblickar i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete som nämns under examensmål 1 ovan för att illustrera hur ämnesspecifika teorier och metoder kan tillämpas, oftast i ämnesdidaktiskt syfte.

I början av termin 2 fördjupas de litteraturvetenskapliga analysmetoderna genom att tolkningen relateras till den historiska kontexten och kraven på teoretisk förankring och självständighet ökar, vilket framträder i Figur 2 om man jämför mål, lärandeaktiviteter och betygskriterier inom *Svenska med didaktisk inriktning I*, delkurs 3 med motsvarande formuleringar för *Svenska med didaktisk inriktning II*, delkurs 1. En liknande fördjupning sker på det språkvetenskapliga området då de studerande jämför kvantitativa och kvalitativa sociolingvistiska forskningsmetoder utifrån olika teorier om relationen mellan språk, kommunikation och samhälle. Bland annat jämförs vid ett examinerande seminarium vetenskapliga studier baserade på kvantitativa metoder inom exempelvis variationslingvistik med studier baserade på kvalitativa metoder inom exempelvis forskning kring språk och kön. Det diskuteras vilken syn på språk respektive samhälle de olika metoderna representerar, vilka olika typer av kunskap de kan bidra med, och på vilket sätt sådana kunskaper skulle kunna göras svenskämnesdidaktiskt relevanta. De studerande tränas också i att analysera texter ur ett språkförändringsperspektiv respektive ett komparativt perspektiv. De typer av analys som tränas på termin 2 inkluderar ett kritiskt perspektiv som är väsentligt för skolans svenskämne liksom skolans värdegrund.

Som framgår av exemplen i Figur 2 har vi arbetat aktivt med den konstruktiva länkningen på termin 1 och 2, så att vi säkerställer att de studerande verkligen når de kunskaper och den förståelse som kursplanerna sätter som mål. I kombination med den progression genom programmet som Figur 1 illustrerar, där examensmål 2 behandlas på grundläggande nivå i de första terminernas ämneskurser och sedan befästs i UVK- och VFU-kurser, särskilt kursen *Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning för ämneslärare*, ges nu bättre förutsättning för de studerandes självständiga arbeten i fråga om vetenskapliga resonemang kring metodval, stringent tillämpning av metod och djup i analys och vetenskaplig tolkning. I handledningen av de självständiga arbetena har vi också skärpt uppmärksamheten på betygskriterierna, särskilt på hur arbetet förankras språkvetenskapligt eller litteraturvetenskapligt och om teoretiska begrepp operationaliseras i en tydligt beskriven och motiverad analysmetod. Detta förändrade, mer koordinerade arbetssätt har blivit möjligt tack vare nyrekryteringar och de fastare former för handledarkollegiets arbete som beskrivs nedan under examensmål 3.

Mål 3: - visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik

Analys

Bedömargruppens kommentarer om att ”progressionen behöver bli tydligare” och att måluppfyllelsen behöver säkerställas tydligare genom flera kurser än de avslutande självständiga arbetena är fullt rimlig och är något vi tar till oss. I våra egna analyser i samband med revideringarna av kursplanerna i svenska inom ämneslärarprogrammet såg vi, som påpekat även under mål 1 och 2, bristen på progression över terminerna som problematisk. För mål 3 behöver även examensarbetskurserna på programmets sista termin beaktas, eftersom förmågorna i mål 3 rimligen tränas och examineras på en grundläggande nivå i ämneskurserna på termin 1 och 2, samt befästs i UVK- och VFU-kurserna, men fördjupas i samband med de självständiga arbetena. Här identifierade vi bristen på disputerad personal i ämnet som ett väsentligt problem: så länge vi var tvungna att låna in handledare och examinatoreer från andra ämnen i stor skala blev omsättningen av personal från kurstillfälle till kurstillfälle så stor

att ett långsiktigt utvecklingsarbete omöjliggjordes.Handledningsrutinerna skiljde sig mycket mellan olika lärare och betygskriterierna tolkades olika vid olika tillfällen. Därmed blev kvaliteten på handledning och examination ojämn.

Åtgärder

Vi har efter UKÄ:s granskning med hjälp av nya kursplaner och mer genomtänkt variation i arbets-sätten arbetat fram en tydligare progression i fråga om examensmålet att kritiskt och självständigt tillvarata och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat.

Anläggandet av ett kritiskt perspektiv är således enligt våra nyutvecklade kursplaner ett viktigt led i fördjupningen av ämneskunskaperna, så som framgått av åtgärdsbeskrivningarna under mål 1 ovan. Detta kritiska förhållningssätt tränas på termin 1 främst genom analys av skolans traditioner och policydokument. Exempelvis ges inom delkurs 2 en examinerande uppgift där studenten enligt betygskriterierna ska ”Relatera sin analys av elevtexten till forskning om skrivundervisning samt gällande riktlinjer för bedömning av elevtext inom grundskolans år 7–9 respektive gymnasieskolan” och då visa ”ett kritiskt förhållningssätt till styrdokument och bedömningsmallar”. På termin 2 vidgas det kritiska perspektivet till samhällsnivån. Där examineras den studerande exempelvis på förmågan att identifiera hur rådande samhällsstrukturer både befästs och omförhandlas genom individers och gruppers språkbruk samt förmågan att kritiskt diskutera de didaktiska konsekvenserna av detta förhållande mellan språk och samhälle.

Kraven på självständighet skärps över terminerna främst genom utformningen av examinerande uppgifter. Dessa är på termin 1 i regel detaljerat styrda för att ge nybörjarstudenterna en god stöttning i lärandet. Examinationsformer tidigt på terminen är exempelvis en salstenta som prövar förmågan att tillämpa en given analys- och notationsteknik. Senare på terminen ges den ovan citerade uppgiften, som är något friare, men fortfarande uppdelad i mindre delfrågor där det specificeras vilka textaktiviteter som svaret ska representera (bland annat *analysera* en elevtext, *reflektera* över sin egen respons till eleven och *argumentera* för sin syn på skrivundervisningens syfte). På termin 2 förväntas de studerande i större utsträckning själva kunna formulera problemområden utifrån kursinnehållet. De examinerande uppgifterna omfattar exempelvis en fältuppgift som den studerande har stor frihet att utforma utifrån ett självvalt syfte.

Som framgår av de exemplifierade uppgifterna tränas och examineras under termin 1–2 de studerandes förmåga att tillvarata, systematisera och reflektera över både erfarenheter och forskningsresultat. Utvecklingen av ett kritiskt, akademiskt förhållningssätt stöds dessutom av den progression i vetenskapligt skrivande som nu finns uttryckt i kursplanerna och ges större utrymme i såväl arbetsformer som examination. Alla delkurser på termin 1–2 har muntlig och skriftlig språkfärdighet som ett av kunskapsmålen, men ett särskilt fokus specificeras för varje delkurs. I målen syns en progression från mer återgivande textaktiviteter som att sammanfatta och jämföra, över mer självständiga aktiviteter som att argumentera och kritiskt diskutera, till specifikt akademiska aktiviteter som att skriva och självständigt utifrån konstruktiv kritik revidera och utveckla kortare vetenskapliga texter.

Uppnåelsen av det aktuella målet examineras i en eller flera uppgifter på varje delkurs, och den studerande får respons för sin fortsatta skrivutveckling. Parallellt med förmågan att använda ett vetenskapligt språk utvecklas andra förmågor som är avgörande för akademisk litteracitet, så som förmågan

att strukturera ett innehåll, tydliggöra samband och tillämpa god referatteknik. Genom att olika aspekter av akademisk litteracitet finns uttryckta som kunskapsmål och examineras på termin 1–2 säkerställs att de studerande har uppnått grundläggande färdigheter och förmågor inför det självständiga arbetet i slutet av utbildningen.

På utbildningens sista termin fördjupas färdigheterna och förmågorna i examensmål 3. Här har vi säkrat en god stabilitet i handledning och bedömning genom nyrekrytering av disputerad personal i ämnet. När vi nu har ett långsiktigt engagerat handledarkollegium inom ämnet har vi kunnat skapa fastare och tydligare rutiner kring de självständiga arbetena, som har formaliserats i en skriftlig arbetsbeskrivning för handledare, medbedömare och examinatorer. Vid tre fasta avstämningpunkter per termin (en inom ramen för vardera arbete 1 och arbete 2, samt en efter kursens slut) diskuterar handledarkollegiet principer för både process och produkt, inte minst utifrån våra erfarenheter från en rad olika lärosäten och discipliner. Genom arbetssättet bygger vi upp en samsyn kring frågor om såväl handledning som examination, samtidigt som den akademiska bredden inom handledarkollegiet säkrar att ämnet inte avviker från jämförbara miljöer ifråga om kravnivåer. Som ett led i att säkra att betygskriterierna tolkas på ett likvärdigt sätt mellan olika lärare och olika terminer har vi också skärpt kraven på utförlighet och precision i det bedömningsunderlag som lämnas till examinator respektive student.

De vidtagna åtgärderna säkrar sammanfattningsvis att lärarstudenterna inför det självständiga arbetet både tränats i och examinerats på förmågorna att kritiskt tillvarata, systematisera och reflektera över erfarenheter och forskningsresultat. Inom ramen för det självständiga arbetet säkerställs genom en likvärdig handledning och examination att förmågorna fördjupas så att den nyutexaminerade svenskläraren har kapacitet att bidra till både utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnesområdet.

Mål 4: - visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser

Mål 5: - visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.

Då vi ser mål 4 och 5 som samhöriga, tillhörande den nyckelkompetens som vi benämner didaktisk kompetens, kommer de att behandlas tillsammans, på motsvarande sätt som i självvärderingen avseende den utbildningsvetenskapliga kärnan (se självvärderingens del 1, s. 16 f. samt matrisen på s. 12). För att kunna självständigt planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning i sina ämnen måste de studerande samtidigt kunna tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande i ämnet.

Analys

För både mål 4 och 5 menar bedömargruppen att det kan ifrågasättas huruvida måluppfyllelsen säkerställs via examination av studenternas VFU. Vi ser därför att vi behöver tydliggöra när och på vilka sätt de studerandes didaktiska kompetens inte bara utvecklas utan även examineras. Anledningen till

att högskolans VFU-ansvariga lärare inte själva observerar alla studerandes agerande i klassrummet, via fysiska besök eller genom videoupptagning, är att endast en liten del av den didaktiska kompetensen såsom den formuleras i examensmål 4 och 5 går att bedöma genom en så pass begränsad observation som ett klassrumsbesök innebär. Vår analys (vilken gäller alla ämnesinriktningar inom ämneslärarprogrammet) är därför att våra utbildade VFU-handledare har de bästa förutsättningarna att kontinuerligt följa upp och dokumentera den lärarstuderandes ”förmåga att tillämpa didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik” samt att ”självständigt och tillsammans med andra genomföra undervisning” och delta i ”den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling”. När det sedan gäller övriga delar i examensmål 5, att planera, utvärdera och utveckla undervisning, så bedöms dessa i huvudsak på andra sätt än genom klassrumsobservation, t.ex. genom muntliga och skriftliga analyser och inlämningsuppgifter.

Åtgärder

Läro- och lärutbildningarna vid HDa utmärks av en lång tradition av ett i hög grad integrerat upplägg, där åtgärder vidtagits för att kurserna inom de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna i stor utsträckning ska kunna samordnas med kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och den verksamhetsförlagda utbildningen, så att dessa tre områden tillsammans tar ett gemensamt ansvar för att studenterna ska uppnå examensmålen; detta gäller inte minst de här ifrågasatta målen 4 och 5. HDa har också lång erfarenhet av att bedriva nätbaserad läro- och lärutbildning och har därför också ägnat betydande omtanke åt att utforma upplägg kring exempelvis VFU för att kunna möta de utmaningar detta innebär, med tydliga rutiner såväl före, under som efter VFU:n. Så här beskrivs detta i självvärderingens del 1 (s. 18):

Eftersom utbildningen går via nätet och de studerande ges möjlighet att genomföra VFU på sin hemort har vi ställt inför utmaningar vad gäller kvalitetssäkring av studenternas måluppfyllelse. Vi har därför utarbetat en modell för bedömning och säkring av de VFU-relaterade kursmålen i tre steg: före, under och efter VFU-perioden:

Inför varje VFU-period dokumenteras den studerades förmåga att välja innehåll och planera kommande undervisning utifrån de olika aspekter som beskrivits ovan.

Under VFU bedöms den studerandes förmågor, dels fortlöpande av ansvarig VFU-handledare med utgångspunkt i kursens betygskriterier, dels genom muntliga och skriftliga redovisningar och reflektioner som den studerande genomför i samband med de uppföljande VFU-seminarier som leds av högskolans seminarieledare under VFU-perioden. Efter halva VFU-perioden genomförs sedan ett utvecklingssamtal i form av ett trepartssamtal där studerande, VFU-handledare och seminarieledare träffas via nätet för att följa upp studentens måluppfyllelse. Inför detta trepartssamtal skriver de studerande en självvärdering där hen värderar sin egen utveckling i relation till kursens mål. Med utgångspunkt i denna och VFU-handledarens egen bedömning diskuteras sedan vilka lärandemål den studerande behöver fokusera på under resterande del av kursen, och på vilket sätt VFU-handledaren och seminarieledaren tillsammans kan stödja den studerande i dennes måluppfyllelse. Senast vid detta samtal ska den studerande meddelas om hen riskerar att underkännas på kursen och en plan ska göras upp för vilka kursmål hen ska arbeta specifikt med. På så vis förväntas den studerande själv ta ansvar för sin egen individuella progression mot examen[s]mål 4 och 5.

Efter avslutad kurs med VFU samråder VFU-handledaren och högskolans lärare i ett betygsamtal om studentens summativa måluppfyllelse, med utgångspunkt i kursens VFU-relaterade betygskriterier. Högskolans lärare är alltid ytterst ansvarig för examinationen/betygsättningen. Högskolans lärare följer alltid upp VFU-handledarens bedömningar och meddelar slutligen studenten betyg för kursen.

Inom ramen för ämneslärarprogrammet på HDa finns således ett tydligt samarbete mellan de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna, den utbildningsvetenskapliga kärnan och VFU:n för att koppla samman allmäntdidaktik med ämnesdidaktik och ge studenterna möjlighet att utveckla sin förmåga att tillämpa didaktik och ämnesdidaktik. De studerande får först öva sig i att göra olika didaktiska ställningstaganden inom ramen för ämneskurserna, där en progression finns från att dessa inledningsvis kopplas till centrala mål och styrdokument, för att därefter göras med tydligare anknytning till ämneskunskaper och slutligen riktas mot tillämpning i klassrummet (se Figur 2). Det sistnämnda utgör en brygga över till UVK-kurserna och VFU:n, där ett konkret exempel är kopplingen mellan *Tryckta och digitala genrer* (den avslutande delkursen i *Svenska med didaktisk inriktning II*) och den första UVK-kurs där den ämnesrelaterade VFU:n ingår, *Didaktik och ledarskap*. I svenskkursen får de studerande möjlighet att arbeta med användning av digitala hjälpmedel i klassrummet, bland annat genom att skapa ett inspelat flippat klassrum där de förklarar ett litteraturvetenskapligt begrepp för en tänkt elevgrupp. I det flippade klassrummet ska flera modaliteter ingå och innehållet ska vara grundat i såväl delkursens litteratur som aktuella styrdokument. Respons och utvecklingsförslag ges av såväl medstudenter som kursens lärare. Både innehåll och form bedöms och övningen blir ett steg på vägen mot att genomföra undervisning. En naturlig följd blir då att övningen omsätts i praktik under VFU-kursen *Didaktik och ledarskap* följande termin, eftersom övningen med lätthet kan anpassas och prövas i klassrummet. I *Didaktik och ledarskap* går lärare från svenskämnet in och undervisar studenter med ämnesval svenska och svenska som andraspråk. De studerande gör ämnesspecifika planeringar med grund i styrdokument och kurslitteratur och dessa planeringar presenteras för och diskuteras med såväl medstudenter, högskolelärare som VFU-handledare innan de genomförs i klassrum. VFU-handledare och de studerande diskuterar, utvärderar och utvecklar undervisningen fortlöpande och eventuella frågor och svårigheter tas upp med högskolelärare som följer upp och bedömer de studerandes progression i seminarier, möten och inlämnade uppgifter.

Kursen *Didaktik och ledarskap* har som namnet anger ett tydligt fokus på didaktik – inklusive ämnesdidaktik – samt ledarskap. Kursen är uppbyggd med kontinuerliga seminarier genom hela VFU-perioden där praktisknära erfarenheter lyfts fram i relation till teorier om didaktik och ledarskap. Detta möjliggör för undervisande lärare att följa upp och bedöma hur studenterna fungerar i olika undervisningssituationer. Bland annat genomförs en ”lesson study” där de utgår från ett självupplevt problem under VFU:n som ska analyseras utifrån kurslitteraturen som ett didaktiskt och/eller ledarskapsproblem. Kursen avslutas med en examinationsuppgift vars syfte är att studenterna får reflektera över sin egen förmåga att undervisa i relation till både didaktik/ämnesdidaktik och ledarskap. Examinationsuppgiften har formen av akademisk essä vilket inbjuder både till personliga reflektioner utifrån någonting självupplevt och till analytisk reflektion utifrån kursens litteratur.

De undervisande lärarna har också nära kontakt med VFU-handledarna och samtalar vid minst tre tillfällen, bland annat om studenternas förmåga att tillämpa didaktik och ämnesdidaktik. I fall då VFU-handledare och undervisande lärare upptäcker allvarliga problem gällande studenters förmåga att undervisa genomförs besök på plats.

På liknande sätt är ämnesdidaktiken integrerad i den avslutande VFU-kursen om 15 hp, där studenterna undervisar i sina båda ämnen. Kopplingen mellan VFU-skola och HDa är stark genom en tydlig och regelbunden närvaro och kontakt. De studerande deltar i seminarium på HDa varje vecka. Dessutom genomförs ett möte inför VFU (VFU-handledare och HDa-lärare), ett trepartssamtal i mitten av

VFU (VFU-handledare, studerande och HDa-lärare) och ett bedömningsamtal (VFU-handledare och HDa-lärare).

Seminariegrupperna är ämnesblandade, men för att säkerställa att ämnesdidaktiken uppmärksammas finns också en ämnesförankrad examinerande uppgift med ett tillhörande seminarium där lärare från svenskämnet är ansvarig seminarieledare. Uppgiften och seminariet kräver att den studerande relaterar sina nyvunna verksamhetserfarenheter till innehållet i tidigare ämnesdidaktiska och ämnesteoretiska kurser och reflekterar över sin utveckling som svensklärare genom utbildningstiden.

Sammanfattningsvis säkerställs studenternas didaktiska kompetens genom flera strategier. Ämnesdidaktiska kunskaper och undervisningsplaneringar från termin 1–2 utnyttjas i UVK-/VFU-kurserna, där förmågan att tillämpa ämnesdidaktiken i konkreta undervisningssituationer examineras. Svenskämnesdidaktiker bidrar också i UVK-/VFU-kurserna till ytterligare fördjupning av den ämnesdidaktiska förmågan. Examinationen av VFU, som ytterst prövar förmågan att tillämpa didaktik och ämnesdidaktik, sker slutligen av högskolelärare i tätt samarbete med VFU-handledare.

Figur 1: Matris över progressionen mot examensmål 1–5 i ämnes- och ämnesdidaktiska kurser samt de kurser inom UVK och VFU som bidrar till uppfyllelse av målen, inriktning grundskolans årskurs 7–9.

Kursnamn	Mål 1	Mål 2	Mål 3	Mål 4	Mål 5
Svenska med didaktisk inriktning I, 30 hp (GSV26X)					
1. Text och tal, 7,5 hp	G		G	G	G
2. Grammatik och textanalys, 15 hp	G	G	G	G	G
3. Barn- och ungdomslitteratur i samhällsdialog, 7,5 hp	G	G	G	G	G
Svenska med didaktisk inriktning II, 30 hp (GSV26Y)					
1. Skönlitteratur och samhälle, 7,5 hp	B	B	G	B	B
2. Språklig variation och förändring, 15 hp	F	B	B	G	G
3. Tryckta och digitala genrer, 7,5 hp	G		G	B	B
Didaktik och ledarskap för ämneslärare inriktning årskurs 7–9 (inkl 7,5 hp VFU), 15 hp (GPG2ES)	B		G	B	B
Utveckling och lärande för ämneslärare inriktning åk 7–9 (varav 7,5 hp VFU) 15 hp, (GPG2EG)				B	B
Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning för ämneslärare, 7,5 hp (APG24E)		F	B		
Verksamhetsförlagd utbildning i grundskolan årskurs 7-9 15 hp (APG24G)	F		F	F	F
Examensarbete i svenska för ämneslärarexamen, inriktning grundskolans årskurs 7–9, 30 hp (ASV259)	F	F	F		

Figur 2: Exempel på konstruktiv länkning samt progression inom dels litteraturvetenskaplig analys, dels ämnesdidaktik från tre delkurser på termin 1 och 2, inriktning grundskolans årskurs 7–9.

Kurs	Delkurs	Exempel på lärandemål	Exempel på lärandeaktiviteter	Examination	Exempel på betygskriterier för betyget G För betyget G krävs att den studerande:	Exempel på betygskriterier för betyget VG För betyget VG krävs att den studerande:
Svenska med didaktisk inriktning I, 30 hp	Delkurs 3: Barn- och ungdomslitteratur i samhällsdialog, 7,5 hp	- tillämpa grundläggande litteraturteoretiska termer och begrepp för att tolka och analysera olika verk av barn- och ungdomslitterär karaktär	Läsning av facklitteratur som kompletteras med föreläsningar. Läsning av skönlitteratur. Övning i att muntligt och skriftligt formulera egna litteraturanalyser och tolkningar. Seminarier, med samtal för djupare förståelse där kunskaperna från facklitteraturen tillämpas på skönlitteratur för barn och unga.	En skriftlig tentamen där studenten redovisar kunskap om svenskämnesdidaktik och litteraturvetenskapliga begrepp ges. Läst aktuell ungdomslitteratur används för att exemplifiera. Den studerande behöver använda litteraturvetenskapliga begrepp för att formulera sig i tentamen.	- på ett nöjaktigt sätt redogör för teorier om berättande och gör kopplingar mellan dessa och den lästa skönlitteraturen - visar kunskap om några litteraturvetenskapliga begrepp och kan använda dessa vid analys av barn- och ungdomslitteratur	- med god precision redogör för teorier om berättande och gör kopplingar mellan dessa och den lästa skönlitteraturen - visar god kunskap om några litteraturvetenskapliga begrepp och kan använda och problematisera dessa vid analys av barn- och ungdomslitteratur
		- göra egna ämnesdidaktiska ställningstaganden utifrån sina litteraturvetenskapliga kunskaper i kombination med skolans styrdokument och i relation till elevens individuella förmåga	Deltagarna planerar i grupper om tre till fyra ett undervisningsmoment för åk 7, 8 eller 9. Momentet ska handla om att analysera och tolka en svensk film. Hänsyn ska tas till vilka anpassningar till eleverns olika behov som kan behöva göras.	Planeringen redovisas muntligt och multimodalt under ett seminarium och bedöms formativt av läraren. Därutöver ska deltagarna ge kamratrespons på varandras redovisningar, vilket ytterligare utvecklar och prövar deras förmåga till ämnesdidaktiska ställningstaganden.	- på ett nöjaktigt sätt kan göra egna ämnesdidaktiska ställningstaganden för att kunna planera didaktiskt underbyggd undervisning som utgår från såväl ämneskunskaper som styrdokument och individanpassning	- kan göra egna väl avvägda ämnesdidaktiska ställningstaganden för att kunna planera didaktiskt underbyggd undervisning som utgår från såväl ämneskunskaper som styrdokument och individanpassning
Svenska med didaktisk inriktning II, 30 hp	Delkurs 1: Skönlitteratur och samhälle, 7,5 hp	- använda grundläggande modeller för litterär analys, göra självständiga litterära iakttagelser och kunna argumentera för dessa utifrån vedertagen litteraturvetenskaplig begreppsbyggnad - göra fördjupade didaktiska	Läsning av individuellt valda klassiker. Seminariediskussioner kring analys av de lästa verken och deras användningsmöjligheter i grundskolans åk 7–9.	Skriftlig rapport som presenterar en analys av den individuellt valda klassikern. Verket ska analyseras enligt en modell för litterär analys och sättas in i epok- och samhällssammanhang. Uppgiften förutsätter kunskap om litteraturvetenskapliga begrepp och kräver förmåga till självständig argumentation kring slutsatserna av analysen. Parallellt med	- placerar romanen i dess tillkomstsituation och kan relatera den till det aktuella samhället - tillämpar grundläggande modeller för litterär analys, gör självständiga litterära iakttagelser och kan argumentera för dessa utifrån vedertagen	- placerar romanen i dess tillkomstsituation och kan relatera den till det aktuella samhället på ett övertygande sätt - tillämpar grundläggande modeller för litterär analys, gör självständiga litterära iakttagelser och med god förtrogenhet kan

		ställningstaganden utifrån sina litteraturvetenskapliga kunskaper i kombination med skolans styrdokument och i relation till elevens individuella förmåga		analysen ska den studerande diskutera ämnesdidaktiska möjligheter och utmaningar med användning av den valda romanen i skolan, åk 7–9.	litteraturvetenskaplig begrepps- bildning. Vidare visar den studerande insikt och säkerhet i tillämpningen av dessa vid planering och genomförande av undervisning i enlighet med skolans styrdokument.	argumentera för dessa utifrån vedertagen litteraturvetenskaplig begrepps- bildning. Vidare visar den studerande mycket god insikt och säkerhet i tillämpningen av dessa vid planering och genomförande av undervisning i enlighet med skolans styrdokument.
Svenska med didaktisk inriktning II, 30 hp	Delkurs 3: Tryckta och digitala genrer, 7,5 hp	- utifrån sina kunskaper om litteraturvetenskap, språkvetenskap* och ämnesdidaktik i kombination med skolans styrdokument planera undervisning som beaktar olika elevgrupper såväl som individuella behov *De språkvetenskapliga aspekterna av delkursen illustreras inte i denna matris eftersom syftet med Figur 2 är begränsat till att illustrera progressionen ifråga om litteraturvetenskaplig analys och delar av ämnesdidaktiken.	Vid seminarier presenteras, diskuteras och analyseras verk ur olika genrer. Utifrån analyserna i kombination med studenternas samlade ämnesdidaktiska kunskaper från termin 1–2 samt skolans gällande policydokument diskuteras hur undervisning i de olika genrer kan läggas upp för olika elevgrupper och elever med olika individuella behov.	Utifrån de beskrivna undervisningsaktiviteterna samt kurslitteraturen formulerar den studerande självständigt en svenskämnesdidaktiskt relevant frågeställning för en skriftlig examinerande uppsats. Uppsatsen ska kritiskt diskutera litteraturdidaktik och läsning av olika genrer på grundskolans högstadium. Slutsatserna från uppsatsen ska sedan ligga till grund för didaktisk tillämpning, nämligen planering av ett kort undervisningsinslag i form av ett flippat klassrum för en finge- rad elevgrupp. Planeringen redovisas multimodalt, dels i filmformat och dels vid ett seminarium, och ska visa hur skönlitteraturen och litteraturvetenskapen kan användas i undervisningen i åk 7–9 med exempel från relevant skönlitteratur från delkursen. Respons ges från såväl lärare som medstudenter för att säkerställa att planeringen kan användas praktiskt under kommande VFU.	- på ett nöjaktigt sätt formulerar en relevant didaktisk fråga med utgångspunkt i angivna litteratur - på ett nöjaktigt sätt diskuterar frågan och reflekterar över litteraturundervisning och litteraturvetenskapliga analysmodeller utifrån de olika ämneskursernas behandlade teorier - använder fördjupade ämnesdidaktiska kunskaper för klassrumstillämpning	- med god precision formulerar en relevant didaktisk fråga med utgångspunkt i angivna litteratur - med god precision diskuterar frågan och reflekterar över litteraturundervisning och litteraturvetenskapliga analysmodeller utifrån de olika ämneskursernas behandlade teorier - med god precision använder fördjupade ämnesdidaktiska kunskaper för klassrumstillämpning

Högskolan Dalarnas komplettering avseende uppföljning av ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 i undervisningsämnet svenska

Högskolan Dalarna (HDa) har strukturerat denna redogörelse utifrån de punkter som bedömargruppen använt i sin begäran om komplettering.

- **Ytterligare redogörelse för varför ett eller flera besök, antingen digitalt eller fysiskt i mån av möjlighet, inte är att föredra framför inga besök alls.**

Digitala besök på studenternas VFU-skola sker i samtliga VFU-kurser i form av 1) ett introduktionssamtal inför VFU:n där kursansvarig och ansvarig lärare vid högskolan träffar alla VFU-handledare till studenterna i den seminariegrupp som ansvarig lärare leder, 2) ett utvecklingssamtal (trepartssamtal) under VFU:n där ansvarig lärare träffar respektive student och handledare, samt 3) ett avslutande betygssamtal då endast ansvarig lärare och VFU-handledare träffas efter VFU:n och alla examinationsuppgifter är genomförda. För att ytterligare säkerställa de studerandes måluppfyllelse vad gäller förmågan att *genomföra* undervisning har beslut nu fattats av prefekten för Institutionen för lärarutbildning att från och med hösten 2021 komplettera vår nuvarande modell med videoinspelade undervisningssituationer kopplade till specifika ämnesdidaktiska moment i samtliga tre VFU-kurser. Vi ser detta som en åtgärd som inte bara breddar underlaget för bedömning av studenternas ämnesinriktade undervisningsförmåga, utan också som en möjlighet till fördjupat lärande och reflektion i samband med de självvärderingar som studenterna skriver inför sitt utvecklingssamtal. Videoinspelningarna kommer också utgöra värdefulla underlag för reflekterande samtal på seminarierna som löper parallellt med VFU:n.

- **Det behövs även ett förtydligande ang. varför lärosätet menar sig kunna förlita sig på sin modell vid sättande av godkänt betyg eller mer, men inte vid underkännande.**

Vi förlitar oss på vår modell även vid underkännande, men som framgår ovan ser vi möjligheter att utveckla den ytterligare med videoinspelade undervisningsmoment. Anledningen till att vi ibland även gör fysiska skolbesök i de fall en handledare signalerar att en student riskerar att inte nå godkändnivån är för att utgöra ett stöd till handledaren i dennes analys av vad det är som brister i studentens förmåga att genomföra undervisning och för att kunna avgöra vad som behöver utvecklas inför att en ny VFU-placering ska kunna planeras. Ett underkännande får också helt andra konsekvenser för studenten ifråga varför vi vill säkerställa vilka förutsättningar hen har att göra om sin VFU på en annan skola. Fysiska skolbesök kan även användas för stöd och hjälp vid bedömning om det efterfrågas av handledare, oavsett vilken betygsnivå det gäller. Vi genomför alltid fysiska besök om vi bedömer att handledare eller student är i behov av det, men hittills har det oftast rört studenter som riskerar att få underkänt betyg. Det fysiska besöket genomförs alltså inte för att vi inte förlitar oss på handledarens bedömning, utan för att kunna ge nödvändigt stöd både till VFU-handledaren i sin bedömning och till studenten i sin fortsatta utveckling. Som framgår av

examinationsuppgifterna och bedömningskriterierna i bifogad matris, samt i redogörelsen under den första punkten ovan, baseras det slutgiltiga betyget alltid på ett bredare underlag än endast handledarens bedömning, vilket gör att vi bedömer att det inte finns risk att någon student skulle bli godkänd utan ordentlig måluppfyllelse.

- **De ”VFU-relaterade betygskriterier” – dvs. inte kurs- examensmål – som omtalas i avsnittet ”Efter VFU”, tillsammans med en redogörelse för hur dessa dels examinerar särskilt den svensksdidaktiska aspekten av VFU, dels hur den bedömning som görs med hjälp av kriterierna följs upp vilket man angivits sker: ”Högskolans lärare följer alltid upp VFU-handledarens bedömningar”.**

Betygskriterierna för de tre kurser som innehåller VFU återges i sin helhet i bifogad matris, där även kursmål, lärandeaktiviteter och examinationsuppgifter finns med för att tydliggöra vad det är för kunskaper och förmågor som ska examineras utifrån kriterierna, och i vilka former av uppgifter. Under den sista punkten nedan beskrivs hur dessa examinationsuppgifter och betygskriterier ligger till grund för den gemensamma bedömning av särskilt den svensksdidaktiska aspekten av VFU som görs av ansvarig lärare på högskolan i samråd med VFU-handledare.

- **Redogörelsen bör omfatta:**
 - **hur lärosätet säkerställer att VFU-handledarna är samstämmiga i sina bedömningar. I en sådan redogörelse bör också framgå vad som händer om en av de utbildade VFU-handledarna är helt eller delvis sjukfrånvarande.**

Att VFU-handledarna är samstämmiga i sina bedömningar säkerställs i flera led. I det första ledet säkerställs samstämmigheten av ansvarig lärare vid högskolan genom de digitala möten som beskrivits ovan (inledande samtal, utvecklingssamtal och betygssamtal). Inför utvecklingssamtalet skriver de studerande en självvärdering med utgångspunkt i betygskriterierna för respektive VFU-kurs (se bifogad matris), vilken sedan ligger till grund för utvecklingssamtalet som har fokus på formativ bedömning. Som beskrivits ovan kompletteras nu underlaget med ett videoinspelat undervisningsmoment som gör att alla tre parter får en konkretare gemensam förståelse för vilka ämnesdidaktiska aspekter studenten verkar behärska och vilka som hen behöver utveckla ytterligare. Därmed har ansvarig lärare vid högskolan ett direkt inflytande på den fortsatta utformningen av VFU:n. Efter varje VFU-period träffar sedan ansvarig lärare vid högskolan alla handledare en gång till och går igenom deras bedömningar med utgångspunkt i bedömningskriterierna, både de som är kopplade till UVK och de ämnesdidaktiska. Under dessa betygssamtal motiverar handledarna sina bedömningar vilket gör att ansvarig HDA-lärare kan försäkra sig om att den slutliga bedömningen, som även baseras på de muntliga och skriftliga seminarieuppgifter som de studerande genomför under VFU:n, är likvärdig. Det är alltså inte VFU-handledarna som betygsätter studenterna, utan den samlade examinationsgrundande bedömningen görs alltid av ansvarig lärare vid högskolan.

Medan ansvarig lärare vid högskolan säkerställer samstämmigheten bland VFU-handledarna till den grupp av studenter som hen ansvarar för, vanligtvis 8–14 stycken, så fungerar i ett

andra led kursansvarig för respektive VFU-kurs som en garant för att både VFU-handledarnas och de ansvariga lärarnas bedömningar är så samstämmiga som möjligt. I ett tredje led finns också utsedd examinator för respektive kurs som har i uppdrag att säkerställa att bedömnings- och betygsunderlag har använts och tolkats på ett likvärdigt sätt och att examinationen är rättssäker. Led två och tre genomförs i form av gemensamma kursavstämningar där samtliga lärare, kursansvarig och examinator går igenom och analyserar kursens utfall.

Vid tillfälligt sjukdomsfall ombesörjer ansvarig VFU-skola att en annan lärare med motsvarande kompetens går in som handledare, detta i enlighet med det avtal om delat utbildningsansvar vi upprättar med alla VFU-skolor, oavsett var i landet de ligger.

Ansvarsfördelningen/bytet av handledare sker alltid i samråd med seminarieledare och HDa:s VFU-samordnare. Om en handledare blir sjukskriven under en längre period och skolan inte kan tillhandahålla en ny handledare med motsvarande kompetens utses en ny VFU-skola, i dialog med den lokala VFU-samordnaren. Detta kan innebära att starten av VFU-perioden förskjuts eller att perioden förlängs. Ett individuellt upplägg upprättas för att samordna resterande VFU med efterföljande kurs.

- **Hur/om lärosätet utbildar sina VFU-handledare om det svenskämnesinnehåll som förutsätts omsättas/tillämpas av studenten i undervisningssituationerna. Hur sätts VFU-handledarna in i stoffet på ett sätt som gör att de vet om studenten ifråga hanterar stoff – ämneskunskap, didaktiska perspektiv och metodiska – som lärosätet undervisat om?**

Inför varje VFU-period tar handledare del av HDa:s VFU-guide, innehållande övergripande och praktisk information om VFU-samarbetet med högskolans lärarutbildning, och aktuell kurshandbok med beskrivning av kursens placering i utbildningen, lärandemål, innehåll och litteratur, samt schema, examinationsuppgifter och betygskriterier.

För att säkerställa att VFU-handledarna dessutom är väl insatta i det ämnesstoff och de ämnesdidaktiska perspektiv som behandlats under studentens tidigare ämnes- och ämnesdidaktiska studier (om 60 respektive 90 hp beroende på examensinriktning) och som ytterligare examineras under VFU:n, kommer fr.o.m. hösten 2021 alla handledare att få ett ämnesdidaktiskt utbildningspaket. Förutom en utförlig beskrivning av det specifika ämnes- och ämnesdidaktiska stoff som studenten har tillgodogjort sig under ämnesstudierna, i form av en inspelad föreläsning och ett kompendium med kursplaner och litteraturlistor, består utbildningspaketet av exempel på ämnesinnehåll och undervisningsmetoder som kan behandlas i de olika VFU-kurserna.

Anledningen till att vi inte på förhand anger vilket *specifikt* ämnes- och ämnesdidaktiskt innehåll som ska behandlas och bedömas i respektive VFU-kurs är att den studerande förväntas anpassa sina didaktiska val till den klassrumskontext hen möter på sin skola. Studenten måste därför alltid stämma av sin planerade undervisning med såväl högskolans seminarieledare/ämnesdidaktiker som med VFU-handledaren innan den sätts, för att säkerställa att dess innehåll och form ger en god grund för utveckling och bedömning av studentens ämnesspecifika undervisningsförmåga. Detta innebär att oavsett vilket arbetsområde studenten möter i sin undervisning på VFU:n, kopplas detta till de tidigare ämnes- och ämnesdidaktiska studierna som studenten har med sig.

- [En] redogörelse för hur dessa [VFU-relaterade betygskriterier] dels examinerar särskilt den svensksdidaktiska aspekten av VFU, dels hur den bedömning som görs med hjälp av kriterierna följs upp vilket man angivit sker
- En redogörelse för hur studenten ska examineras avseende hur hen gör för att "på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling" i specifikt i relation till svenskämnet?

Nedan ges exempel på hur svenskämnesinnehåll kan behandlas inom ramen för ämneslärarutbildningens två integrerade UVK/VFU-kurser (*Didaktik och ledarskap* samt *Utveckling och lärande*), som vardera omfattar 7,5 hp VFU, och den avslutande VFU-kursen om 15 hp. Redogörelsen beskriver hur studentens svensksdidaktiska kunskaper och förmågor examineras i respektive kurs och lyfter särskilt fram hur den senare delen av examensmål 5 ("...på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling") behandlas, bedöms och examineras i relation till svenskämnet. De exempel som ges är långt ifrån uttömmande för allt svenskämnesinnehåll som de kan tänkas möta under sin VFU, utan syftar till att förtydliga hur de studerandes ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper omsätts i pedagogisk praktik och följs upp med utgångspunkt i betygskriterierna.

I den första kursen, *Didaktik och ledarskap*, introduceras de studerande till hela den didaktiska processen, därav lärandemålen: "visa förmåga att, utifrån skolans styrdokument, självständigt och i samarbete med verksamma lärare, planera och genomföra undervisning inom sitt ämne i relation till elevers skilda förutsättningar" samt "visa förmåga att reflektera över elevers kunskapsutveckling i skolämnet", vilket för merparten av våra studenter som läser till lärare i svenska är svenska då det oftast är deras förstaämne. Inför kursen bestäms i samråd mellan VFU-handledare, student och ansvarig HDA-lärare ett område i gällande kursplan för svenskämnet som studentens undervisning ska behandla. Vi eftersträvar en spridning mellan valen, så att olika delar av det centrala innehållet blir representerade i studentgruppen. Kursens ryggrad är sedan en seminarierie som genom uppgifter och samtal säkerställer att studenten utnyttjar relevanta ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper från termin 1–2 i planeringen av sin undervisning. Seminarierna och de tillhörande uppgifterna beskrivs närmare nedan. Den grundläggande idén med upplägget är att uppgifterna kräver stort djup i den enskilda studentens förberedelsearbete, medan seminariernas reflektion över de samlade inlämnade uppgifterna kommer att spänna över stora delar av det ämnesdidaktiska fältet.

I samband med ett seminarium om planering, måltolkning och målformulering måste varje student skriftligen besvara legitimitetsfrågan i förhållande till just sitt undervisningsområde. Där inbjuds till ett kritiskt förhållningssätt gentemot gällande policydokument så att det finns anledning att diskutera exempelvis viktningen mellan olika skrivdiskurser, grammatik-undervisningens funktion i ett integrerat upplägg, värdena av estetisk respektive efferent läsning av skönlitteratur eller behovet av språkpolitisk medvetenhet i förhållande till svenskämnet och skolans värdegrund – ämnen som alla har behandlats kritiskt under de ämnes- och ämnesdidaktiska kurserna på termin 1–2.

I samband med ett seminarium om att skapa motivation och lust för lärande måste varje student på samma sätt skriftligen motivera sitt urval av stoff och sina val av

undervisningsmetoder inför VFU:n. Här kan studenten dra nytta av att vi använder parallellprocesser som en överordnad strategi under termin 1–2, det vill säga att den studerande själv blir objekt för en palett av undervisningsmetoder som hen sedan förväntas utvärdera och kunna tillämpa på ett väl övervägt sätt under VFU. Cirkelmodellen tillämpas och diskuteras återkommande på termin 1–2, men inom denna ram prövar den studerande mer specifika metoder som exempelvis textsamtal kring skönlitterär läsning, kamratrespons på text och tal, traditionell kontra funktionell grammatikundervisning eller trafikljusmetoden i grannspråksundervisning. Metoderna diskuteras under termin 1–2 också explicit i förhållande till överordnade teorier om lärande så som det sociokulturella perspektivet, genrepedagogik, Ivaničs sju diskurser om skrivande, läsande och lärande eller teorier om läsmotivation. I skrivuppgiften inför det aktuella seminariet inom *Didaktik och ledarskap* krävs att den studerande argumenterar för sitt val av metoder i relation till såväl kurs/ämnesplanens kunskapskrav som teorier om lärande. Även kring urvalet av stoff förs under termin 1–2 kontinuerligt metadiskussioner i relation till legitimeringsfrågan som studenten förväntas kunna utnyttja i sin argumentation vid detta seminarium. Närmare bestämt behöver den studerande med avstamp i de egna kunskaperna från termin 1–2 specificera vilka centrala språkvetenskapliga eller litteraturvetenskapliga begrepp undervisningsområdet ska behandla, förklara hur den innehållsliga progressionen byggs upp och argumentera för valet av undervisningsmaterial – det sistnämnda något som bland annat stöds av övningar i kritisk läromedelsanalys under termin 1–2.

Med stöd i diskussioner och respons från de föregående seminarierna ska den studerande till det sista seminariet inför VFU:n slutligen presentera en fullständig, detaljerad undervisningsplan som omfattar både mål, innehåll, arbetssätt och bedömning. Planen måste uttryckligen grundas i kurslitteratur från tidigare terminer, och först när planen godkänts av både seminarieledare och VFU-handledare kan studenten påbörja sin VFU.

Under VFU:n reflekterar den studerande kontinuerligt över hur de ämnesdidaktiska övervägandena från de förberedande seminarierna faller ut i praktiken och diskuterar löpande med VFU-handledaren. Utöver detta låter den studerande filma sig själv under ett undervisningstillfälle. Denna inspelning utgör, tillsammans med den inledande planeringen och studentens och VFU-handledarens reflektioner från VFU, underlag för det formativa utvecklingssamtalet med den studerande, VFU-handledaren och HDa-läraren. I samtalet diskuteras hur väl den studerande lyckas utnyttja sina ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper i kombination med skolans styrdokument för att genomföra undervisning som beaktar olika elevgruppers såväl som individuella elevers behov. Efter detta skriver studenten en reflektion utifrån den inspelade sekvensen och utvecklingssamtalet, som examinerar studentens förmåga att utnyttja ämnesdidaktiska modeller och begrepp för att anlägga ett kritiskt metaperspektiv på den egna praktiken.

Efter VFU:n inkommer VFU-handledaren med en samlad bedömning utifrån kursens betygskriterier. I ett samtal med VFU-handledaren sammanväger ansvarig HDa-lärare VFU-handledarens bedömning med sin egen bedömning baserad på seminarier, videoinspelning, utvecklingssamtal och skriftlig examinationsuppgift och sätter sedan betyg. I denna avslutande bedömning följs målen upp med betygskriterier som:

- Kunna kommunicera erfarenheter från VFU muntligt och skriftligt i syfte att identifiera, analysera och diskutera ett potentiellt didaktiskt dilemma eller problem, och

- Kunna utbyta erfarenheter och idéer om undervisning med handledare, HDa-lärare och medstudenter.

Även om denna kurs främst fokuserar på de inledande delarna av den didaktiska processen, det vill säga att planera och genomföra ämnesundervisning, så lägger kursen också en grund för den avslutande delen av examensmål 5 som sedan fördjupas i de kommande två kurserna. I den nyss beskrivna detaljerade undervisningsplanen krävs att studenten förklarar hur hen planerar att stimulera och stötta den enskilda elevens lärande och utveckling och vilka hinder som kan tänkas uppstå utifrån olika förutsättningar, och dessa skrivningar skärps ytterligare från och med hösten 2021. Det sociokulturella perspektivet på lärande och cirkelmodellen, som är ett givet arbetssätt, innebär i sig att den studerande börjar med att först skaffa sig kunskap om de specifika elevernas förutsättningar och var i sin ämnesmässiga kunskapsutveckling de befinner sig. För varje ämnesområde har studenten också under termin 1–2, som ovan beskrivet, mött en uppsättning alternativa undervisningsmetoder och ombeds både på seminarier och i skriftliga uppgifter uttryckligen reflektera över vilken typ av lärande olika explicita och implicita undervisningsmetoder ger, för vilka elever de kan vara gynnsamma och hur det går att alternera mellan undervisningsmetoder för att tillgodose olika behov i en elevgrupp. I utvecklingssamtalet efterfrågas studentens värdering av hur valet av stoff och arbetssätt fungerat för olika elevgrupper och individer, och i den skriftliga examinationsuppgiften, som inkluderar analys av studentens videoinspelade undervisningspass, förväntas hen referera till insikterna om olika metoders för- och nackdelar från termin 1–2. De aktuella lärandemålen följs sedan upp i det avslutande betygssamtalet mellan VFU-handledare och ansvarig HDa-lärare, då bland annat följande betygskriterier för G-nivå är relevanta:

- Kunna omsätta relevanta ämneskunskaper till undervisning som möjliggör elevers lärande
- Inta rollen som ledare och upprätta en arbetsallians med eleverna
- Entusiasmera och skapa en god atmosfär för elevers lärande
- Förklara och vara begriplig i mötet med eleverna.

I den andra integrerade VFU-kursen, *Utveckling och lärande*, vidareutvecklar de studerande sin förmåga att självständigt och i samarbete med verksamma lärare planera, genomföra och utvärdera undervisning, men nu med särskilt fokus på vad som skapar goda förutsättningar för gruppens och den enskilda elevens utveckling och lärande. I hur stor utsträckning arbetet bygger på de tidigare svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna beror på om studenten läst svenska som första eller andra ämne. Den del av studenterna som har svenska som sitt andra ämne genomför i denna kurs först och främst ett likartat svenskämnesdidaktiskt grundarbete som beskrivits ovan för studenter med svenska som första ämne. Även i kursen *Utveckling och lärande* ska den studerande utifrån sin kartläggning av elevgruppens behov göra ett urval av innehåll och metoder som de har mött i de ämnesdidaktiska kurserna och motivera valen såväl muntligt som skriftligt. Här kan följande betygskriterium betonas, som mycket väl motsvarar ovanstående beskrivning av vilket underlag de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna har givit för VFU:

- Studenten ska kunna presentera *alternativa lektionsupplägg* i syfte att på bästa sätt stimulera elevernas lärande och utveckling.

Ett undervisningspass som ingår i planeringen filmas och analyseras i två steg – först av studenten själv och sedan i formativt samtal med VFU-handledare och HDa-lärare. I analysen

uppmärksammas hur den studerande utnyttjar och förmedlar ämneskunskaper, interagerar i klassrummet samt ger särskilt stöd, exempelvis i form av digitala verktyg och textstöd. Dessa aspekter behandlas vidare under seminarier och trepartssamtal där den studerande får anlägga ett metaperspektiv på sitt eget lärande och på sin utveckling i yrkesrollen.

Majoriteten av de studerande gör emellertid under denna kurs sin VFU i ett annat ämne än svenska. Även om majoriteten av studenterna i denna kurs genomför sin VFU i ett annat ämne än svenska förväntas de aktivt utnyttja sina erfarenheter från de ämnes- och ämnesdidaktiska kurserna i svenska. Detta för att här vidareutveckla teoretiska kunskaper och ämnesdidaktiska förmågor som skapar en god grund för fördjupning och breddning av det ämnesdidaktiska kunnandet i den avslutande VFU-kursen om 15 hp, som genomförs i studentens båda ämnen. Framförallt är det sådant innehåll i de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna som berör den senare delen av examensmål 5 som båda studentgrupperna omsätter i kursen *Utveckling och lärande*. Det rör sig då om teorier och metoder dels kring individanpassad kommunikation med elever i respons och klassrumssamtal, dels kring digitala verktyg och multimodala arbetssätt. I de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna har de studerande analyserat effekten av skrivuppgifters formulering, i en examinerande uppgift diskuterat vinster och risker med olika utformning av lärarens respons på elevers skrivande och själva övat på att ge individanpassad respons. De studerande har som nämnts också prövat kamratrespons sinsemellan och diskuterat under vilka förutsättningar lärarrespons respektive kamratrespons är att föredra. Vad gäller muntlig interaktion har de utifrån teorin om det dialogiska klassrummet diskuterat hur olika samtalsstrukturer gynnar olika elever, de har uppmärksammat på genusbaserade mönster och kritiskt diskuterat dessa. Digitala verktyg har använts kontinuerligt under de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna och metadiskussioner har kontinuerligt förts över deras för- och nackdelar för olika syften och olika individer – bland annat även i samband med de blivande gymnasielärarnas nyss nämnda fördjupning i samtalsanalys. Digitala verktyg och multimodala arbetssätt fokuseras emellertid särskilt i delkursen *Tryckta och digitala genrer*, som avslutar svenskämnesstudierna för lärarstudier med inriktning 7–9 och där en uppgift är att skapa ett flippat klassrum med hjälp av digitala verktyg. I kombination med de ämnesdidaktiska kunskaper som beskrivits ovan under kursen *Didaktik och ledarskap* har den studerande alltså från de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna ett gediget underlag för att i kursen *Utveckling och lärande* kunna utföra de uppgifter som beskrivs i den bifogade matrisen och inte minst uppfylla de kursmål som överensstämmer med den senare delen av examensmål 5. Dessa mål bedöms och examineras både under VFU:n och i de examinationsuppgifter som genomförs inom ramen för kursen. För VFU tillämpas betygskriterierna:

- Studenten ska kunna omsätta goda ämneskunskaper till ett specifikt ämnesdidaktiskt innehåll som är anpassat för såväl elevgruppen som varje elevs lärande och utveckling
- Studenten ska kunna initiera olika typer av arbetssätt och kunna möta elever utifrån deras behov och utvecklingsnivå.

I examinationsuppgift 1 ska studenterna än mer specifikt analysera och reflektera över huruvida deras undervisning möjliggör eller begränsar elevers lärande och utveckling, en förmåga som bedöms med utgångspunkt i bland annat följande betygskriterier:

- Efter den konkreta undervisningssituationen ska studenten kunna analysera och utvärdera konsekvenserna av sina ämnesdidaktiska val på elevernas lärande med stöd av olika teoretiska perspektiv på lärande.
- Studenten ska kunna presentera alternativa lektionsupplägg i syfte att på bästa sätt stimulera elevernas lärande och utveckling.
- Studenten ska kunna utveckla fördjupade tankar, med stöd i olika teoretiska perspektiv på lärande, om hur olika undervisningsformer, digitala som icke-digitala, kan samvariera för stimulans av elevers lärande.

Den avslutande VFU-kursen i programmet organiseras som en självständig kurs utan integrerat UVK-stoff, vilket gör att den kan fokusera helt på hur de tidigare förvärvade kunskaperna inom såväl ämnesstudierna som UVK omsätts i den pedagogiska praktiken. Kursen ligger på avancerad nivå och den studerande förväntas ta ett stort självständigt ansvar för hela den didaktiska processen, från planering och genomförande till utvärdering och utveckling, som den studerande här förväntas knyta ihop. Progressionen från de tidigare VFU-kurserna synliggörs därför genom att den studerande förväntas hantera allt fler aspekter av det komplexa läraryrket, och en mycket central del i detta uppdrag utgörs av att kunna omsätta relevanta ämneskunskaper i en undervisning med strävan att stimulera varje elevs lärande. Som framgår av de många och komplexa lärandemålen (se bifogad matris) är detta också den VFU-kurs där de studerande förväntas visa att de uppnått samtliga VFU-relaterade examensmål i båda sina ämnen, och fungerar därför som en slags ”examens-VFU”.

VFU-handledare, student och ämnesdidaktiker med kompetens i studentens båda undervisningsämnen bestämmer i samråd två undervisningstillfällen, ett i varje ämne, där studenten ska låta spela in sig själv i klassrummet i ett utvalt undervisningsmoment. Valet av undervisningsmoment baseras på studentens tidigare självvärderingar och vad som framkommit vid tidigare utvecklingssamtal. Vid ett uppföljande seminarium, där inspelad film utgör ett underlag, examinerar ämnesdidaktiker hur de studerande omsätter fördjupade ämnesdidaktiska kunskaper i klassrumspraktik. De studerandes ämnesdidaktiska kunskaper redovisas i planering, genomförande av undervisningsmoment och reflektioner vid seminarium.

I denna avslutande VFU-kurs förväntas den studerande alltså bygga vidare på erfarenheterna från de två föregående VFU-kurserna och fördjupa sin ämnesdidaktiska förmåga framförallt med ett kritiskt perspektiv på flera nivåer. För det första ställs i den avslutande VFU:n större krav på dokumentation och bedömning av elevens utveckling, jfr lärandemålet ”observera, dokumentera, analysera och göra bedömningar av elevers lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål”. Här ska den studerande i undervisningsplaneringen hänvisa till kunskaper från de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna om bedömning och betygsättning av text och tal samt relatera bedömning och betygsättning till olika former av respons och stöttning (jfr ovan under kursen *Utveckling och lärande*) och reflektera över vilken syn på elevers utveckling som ligger till grund för olika former av bedömning. Det krävs alltså att studenten återkallar de kritiska diskussioner om formativ och summativ bedömning och i synnerhet nationella prov som återkommande förs under de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna, inte minst vid de campusdagar som har nationella prov och deras påverkan på undervisningen som tema. För det andra lyfter den avslutande VFU:n fram relationen mellan enskilda skolämnen och värdegrund, jfr lärandemålet ”kommunicera och tillämpa skolans värdegrund, inbegripet de mänskliga rättigheterna, olika jämställdhets-

och jämlikhetsperspektiv samt de grundläggande demokratiska värderingarna”. Studenten ska alltså anlägga ett perspektiv på svenskämnet som demokratiämne och utnyttja sina kunskaper från de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna exempelvis om SFL som metod för att ta tillvara den sociopolitiska skrivdiskursen, om de sociala effekterna av individens språkattityder och samhällets språkpolicy eller om potentialen i en kombination av affektionskapande läsning och ett normkritiskt metaperspektiv. För det tredje innebär progressionen mellan VFU-kurserna att den studerande i den avslutande VFU:n utöver det egna lärarskapet (som fokuseras i *Didaktik och ledarskap*) och elevens lärande (som fokuseras i *Utveckling och lärande*) ska ta hänsyn till hela undervisningsmiljön och alla aktörer som ingår i denna. Detta kräver att studenten utnyttjar den samlade kommunikativa förmåga som hen utvecklat under de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kurserna, inklusive förmågan att göra ett väl övervägt val av medium, stil och innehåll utifrån den aktuella kommunikationssituationen. Detta examineras genom alla delar av VFU-kursen, både skriftlig planering, videoinspelning av ett undervisningsmoment, muntliga diskussioner om planering och filmad undervisningssekvens vid seminarier och själva VFU:n som helhet, mot betygskriteriet:

- Studenten visar i sin planering, genomförande, utvärdering och utveckling av undervisning kommunikativ förmåga i lyssnande, talande och skrivande [...] som krävs för yrkesutövningen.

Särskilt betonas den kommunikativa förmågans betydelse för att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling, vilket enligt lärandemålen bland annat ska innebära att ”med ett kritiskt förhållningssätt utifrån ämnesdidaktiska överväganden använda digitala verktyg i undervisningen samt beakta olika mediers och digitala miljöers roll för denna”. Här ska den studerande utnyttja de svenskämnes- och svenskämnesdidaktiska kursernas arbete kring digitala verktyg, jfr ovan under kursen *Utveckling och lärande*. Om inriktningen gäller gymnasieskolan ska studenten hänvisa till sin fördjupning i multimodal analys, där olika modaliteters affordanser i multimodal kommunikation problematiseras. Därpå ska studenten anlägga ett metaperspektiv på hur olika medier samverkar med de olika svenskämnesdidaktiska metoder som nämnts ovan under *Didaktik och ledarskap* respektive *Utveckling och lärande*. Den studerandes förmåga att utnyttja sin samlade kommunikativa och ämnesdidaktiska förmåga för att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling examineras i den avslutande VFU-kursen genom betygskriterierna som kräver att studenten kan

- strukturera och förklara ämnesinnehållet i relation till verksamhetens mål och på ett för eleverna begripligt sätt

- motivera, anpassa och variera arbetssätten i relation till såväl individen som gruppen

- entusiasmera, väcka nyfikenhet och intresse för ämnesinnehållet.

Avslutningsvis gör ansvarig HDA-lärare en samlad bedömning av den studerandes ämnesdidaktiska kunskaper och förmågor utifrån följande betygskriterium:

- Studenten visar kunskaper om ämnesdidaktiska teorier, begrepp och perspektiv i sin undervisningsplanering och, med stöd av en videoinspelad undervisningssekvens, förmåga att omsätta dessa kunskaper i undervisning samt, i seminariet, reflektera över sina ämnesdidaktiska överväganden.

Sammanfattningsvis betyder ovanstående redogörelse att ansvariga svenskämnesdidaktiker finns med och följer sina studenter och deras kunskapsutveckling under såväl ämnesstudierna som den ämnesrelaterade VFU:n.